

EKONOMİK İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI'NIN (EİT) GELECEĞİ

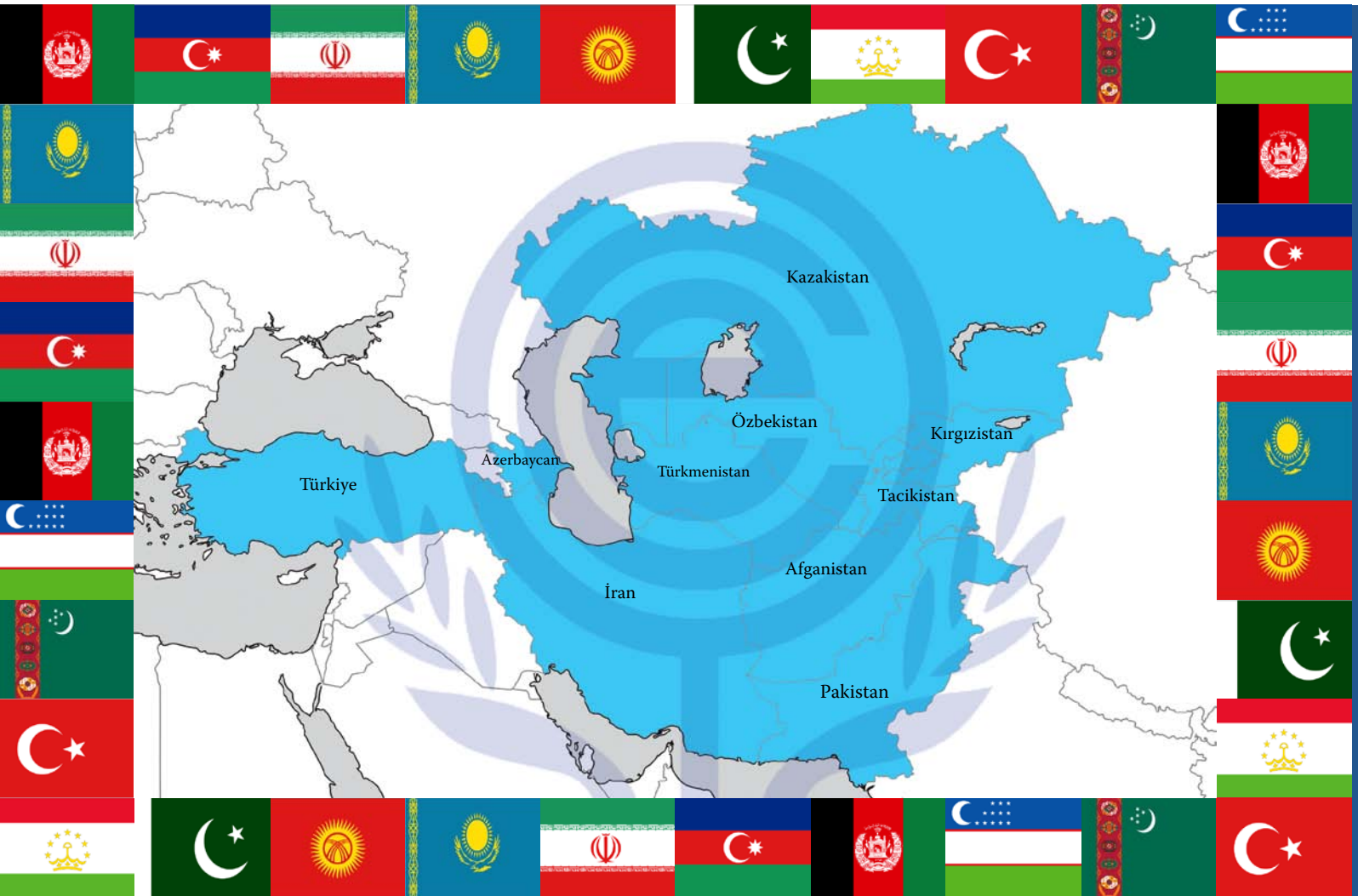
EİT DİNAMİZM, GÖRÜNÜRLÜK VE VERİMLİLİK
KAZANDIĞINDA PARLAK BİR GELECEĞE SAHİP OLACAKTIR

THE FUTURE OF THE ECONOMIC COOPERATION ORGANIZATION (ECO)

ECO WILL HAVE A BRIGHT FUTURE
WHEN IT GAINS DYNAMISM, VISIBILITY AND EFFICIENCY

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER FOR MIDDLE EASTERN STRATEGIC STUDIES

مرکز الشرق الأوسط للدراسات الاستراتيجية

EKONOMİK İŞBİRLİĞİ
TEŞKİLATI'NIN (EİT) GELECEĞİ
EİT Dinamizm, Görünürlük ve Verimlilik
Kazandığında Parlak Bir Geleceğe Sahip Olacaktır

ORSAM Rapor No: 108

Şubat 2012

ISBN: 978-605-4615-03-2

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2012

Bu raporun içeriğinin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Tarihçe

Türkiye’de eksikliği hissedilmeye başlayan Ortadoğu araştırmaları konusunda kamuoyunun ve dış politika çevrelerinin ihtiyaçlarına yanıt verebilmek amacıyla, 1 Ocak 2009 tarihinde Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) kurulmuştur. Kısa sürede yapılanan kurum, çalıŐmalarını Ortadoğu özelinde yoğunlaŐtırmıŐtır.

Ortadoğu’ya Bakış

Ortadoğu’nun iç içe geçmiş bir çok sorunu barındırdığı bir gerçektir. Ancak, ne Ortadoğu ne de halkları, olumsuzluklarla özdeşleştirilmiş bir imaja mahkum edilmemelidir. Ortadoğu ülkeleri, halklarından aldıkları güçle ve iç dinamiklerini seferber ederek barıŐçıl bir kalkınma seferberliği başlatacak potansiyele sahiptir. Bölge halklarının bir arada yaşama iradesine, devletlerin egemenlik halklarına, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine saygı, gerek ülkeler arasında gerek ulusal ölçekte kalıcı barıŐın ve huzurun temin edilmesinin ön şartıdır. Ortadoğu’daki sorunların kavranmasında adil ve gerçekçi çözümler üzerinde durulması, uzlaŐmacı inisiyatifleri cesaretlendirecektir Sözkonusu çerçevede, Türkiye, yakın çevresinde bölgesel istikrar ve refahın kök salması için yapıcı katkılarını sürdürmelidir. Cepheleşen eksenlere dâhil olmadan, taraflar arasında diyalogun tesisini kolaylaŐtırmaya devam etmesi, tutarlı ve uzlaŐtırıcı politikalarıyla sağladığı uluslararası desteği en etkili biçimde değerlendirebilmesi bölge devletlerinin ve halklarının ortak menfaatidir.

Bir Düşünce Kuruluşu Olarak ORSAM’ın Çalışmaları

ORSAM, Ortadoğu algınlmasına uygun olarak, uluslararası politika konularının daha sağlıklı kavranması ve uygun pozisyonların alınabilmesi amacıyla, kamuoyunu ve karar alma mekanizmalarına aydınlatıcı bilgiler sunar. Farklı hareket seçenekleri içeren fikirler üretir. Etkin çözümler önerileri oluşturabilmek için farklı disiplinlerden gelen, alanında yetkin araŐtırmacıların ve entelektüellerin nitelikli çalıŐmalarını teşvik eder. ORSAM; bölgesel gelişmeleri ve trendleri titizlikle irdeleyerek ilgililere ulaŐtırabilen güçlü bir yayım kapasitesine sahiptir. ORSAM, web sitesiyle, aylık Ortadoğu Analiz ve altı aylık Ortadoğu Etütleri dergileriyle, analizleriyle, raporlarıyla ve kitaplarıyla, ulusal ve uluslararası ölçekte Ortadoğu literatürünün gelişimini desteklemektedir. Bölge ülkelerinden devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, işadamlarının ve STK temsilcilerinin Türkiye’de konuk edilmesini kolaylaŐtırarak bilgi ve düşüncelerin gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır.

Büyükelçi (E) Numan Hazar

1945 yılında Tarsus, Türkiye'de doğdu. 1966 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin Diploması ve Dış Münasebetler Bölümü'nden mezun oldu. 1967 yılında Dışişleri Bakanlığı'nda çalışmaya başladıktan sonra yurtdışında çeşitli diplomatik görevlerde bulunmuştur: Ottawa, Kanada'da İkinci Kâtip; Lefkoşa, Kıbrıs'ta Başkâtip; iki dönem (yedi yıl) süresince Washington D.C., ABD'de Müsteşar ve Birinci Müsteşar; Yeni Delhi, Hindistan'da Misyon Şefi Yardımcısı; Bonn, Almanya'da Elçi-Müsteşar; ve Ankara'da Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Özel Kalemde görev almasının yanı sıra, Dışişleri Bakanlığında Siyaset Planlama, Kültürel İlişkiler, Avrupa Konseyi Dairelerinde çalışmış, Afrika, Doğu Asya ve Pasifik/İslam İşbirliği Teşkilatı Genel Müdürü görevinde bulunmuştur. Lagos, Nijerya'da Büyükelçi, Strasbourg'daki Avrupa Konseyi'nde Büyükelçi/Daimi Temsilci, ve sonrasında da Paris'teki UNESCO'da Büyükelçi/ Daimi Temsilci olarak görev yapmıştır. Millî Savunma Bakanı'na Büyükelçi/Dış Politika Danışmanı görevinde bulunduktan sonra Dışişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanı olarak atanmıştır. 2010 yılında emekli olduktan sonra 2011 yılında Türkiye tarafından ECO Akil Adamlar Grubu (Eminent Persons Group) (EPG) Türk Üyesi olarak görevlendirildi ve EPG Başkanı seçildi. Farklı uluslararası konularda Türkçe, İngilizce, Fransızca ve Almanca dillerindeki çeşitli makalelerinin yanı sıra, Türkçe olarak kaleme aldığı "Küreselleşme Sürecinde Afrika ve Türkiye-Afrika İlişkileri" ile "Uluslararası Politika ve Uygarlıklar" adındaki iki kitabın da yazarıdır. Fransızca, Almanca ve İngilizce dillerini konuşmaktadır.

İçindekiler

Takdim	33
Özet	35
1. EİT'in Kuruluşu ve Gelişimi	36
2. EİT'in Temel Avantajları	37
3. EİT'in Kurumsal Yapısı	38
4. Yeni Bir EİT İçin Arayışlar: Akil Adamlar Grubu'nun Çalışmaları	39
Sonuç	44
EK: EİT Bölgesine İlişkin Ekonomik ve Sosyal Veriler	46

TAKDİM

Temelleri Türkiye, İran ve Pakistan tarafından atılan Ekonomik İşbirliği Teşkilatı yaklaşık yarım asırdır faaliyetlerini sürdürüyor. 1980'lerin başında Teşkilatın işlevi dönemsel olarak azalmış olsa da, özellikle 1990'ların başında Orta Asya Cumhuriyetlerinin ve Azerbaycan ile Afganistan'ın katılımıyla işbirliği potansiyeli açısından tarihi bir fırsat yakalanmıştı. Öyle ki 1992 yılında Teşkilat'ın kapsadığı alan 7 milyon kilometre kareye, toplam nüfusu da 400 milyona ulaşmıştı.

Orta Asya, Kafkasya, Ortadoğu ve hatta Avrupa bağlantısı ile olağanüstü bir jeopolitik ve jeo-ekonomik hinterlanda sahip olan Teşkilat, beklentileri karşılama noktasında günümüzde her zamankinden daha büyük bir baskıyla karşı karşıyadır. Teşkilat'ın en zor zamanlarda dahi varlığını sürdürmüş olması ve bugüne kadar büyük umutları beslemeye devam etmesi, bölgesel işbirliği süreçleri açısından kendisine gerçekten ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Toplumların refah düzeyleri, konforları ve özgürlükleri açısından devrimsel nitelikte kazanımlar getiren küreselleşmenin, ulusal ekonomiler ve yerel değerler üzerinde oluşturduğu olumsuz etkilerden korunabilmenin en etkili yollarından biri bölgesel işbirliği potansiyellerinin olabildiğince doğru biçimde değerlendirilmesinden geçmektedir. Dünyada küreselleşmeye paralel olarak gelişen hatta daha hızlı seyreden bölgeselleşme ve entegrasyon hareketlerinin birçoğunun başarısı ve paydaşlarına sundukları imkanlar ortadayken, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı coğrafyasında henüz adından söz ettirecek bir bütünleşme hareketi görülememesi, üzerinde dikkatle düşünmeyi gerektirmektedir.

2005 yılında Teşkilat'ın "EİT 2015 Vizyonu" adı altında yeni bir gündem belirlemiş olması, buna karşılık geride kalan 7 yıllık zaman zarfında arzu edilen hazırlıkların tamamlanamaması, Teşkilat'ın başarısını isteyenler için haklı kaygılara neden olmuştur. İşte bu nedenle, çalışmalara hız kazandırılması amacıyla oluşturulan Akil Adamlar Grubu'nun hazırlayacağı öneriler ve üye devletlerin söz konusu hazırlığa yaklaşımı olağan üstü önemdedir. Bu yıl ortasında ele alınacak öneriler, yıl sonundaki zirve toplantısında karara bağlanacaktır.

Neticede, Teşkilatı geleceğe taşıyacak olan şey üye devletlerin ortak siyasi iradesidir.

ORSAM olarak Sayın Numan Hazar'ın bu değerli çalışmasını yayınlarken bir taraftan Teşkilat'ın görünürlüğüne küçük de olsa bir katkı yapabilmeyi, bir taraftan da reform için gerekli olan irade, vizyon ve basiret ihtiyacına dikkat çekmek istiyoruz. Zira başarmak için önce inanmak gerekmektedir.

2012 yılının Teşkilat'ın sonraki yarım asrına damgasını vurması dileğiyle

Hasan Kanbolat
ORSAM Başkanı

Hazırlayan: Numan HAZAR
Büyükelçi (E)
Türkiye Temsilcisi ve
EİT Akil Adamlar Grubu Başkanı

EKONOMİK İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI'NIN (EİT) GELECEĞİ

EİT Dinamizm, Görünürlük ve Verimlilik Kazandığında Parlak Bir Geleceğe Sahip Olacaktır

Özet

* Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) ülkeleri coğrafi anlamda çok büyük bir alanı kaplar. Söz konusu coğrafi alan yedi milyon kilometre karelik bitişik bölgedir. Toplamda 350 milyonluk önemli bir nüfusa sahiptir. Bu nüfus büyük çoğunlukla Müslümanlardan oluşmaktadır.

* EİT bölgesi İran Körfezi, Hint Körfezi, Karadeniz ve Akdeniz'e erişimi ile stratejik olarak dünyanın önemli bir bölgesinde yer almaktadır. Rusya, Çin ve Avrupa Birliği gibi büyük güçlere coğrafi yakınlık ise bir başka önemli özelliğidir.

* Üye ülkeler arasında çok yakın kültürel etkileşim ve benzerlikler vardır. Tarihsel bağlar ayrıca kayda değerdir. Dilbilimsel olarak farklılık gösterenlerde dahi binlerce ortak kelime vardır.

* Pek çok üye ülkede özellikle ülkeyi boydan boya geçen demir yolu ağları ve otoyollar aracılığıyla ulaşım bağlantıları mevcuttur.

* Teşkilatın başarısı için çok büyük bir potansiyel vardır. Ne var ki günümüz dünyasında, EİT'in önemli paylara sahip olabileceği alanlarda daha fazla işbirliği yürütebilecek üye devletlerin yüksek potansiyeli dikkate alındığında, tatmin edici bir değerlendirme yapmak mümkün değildir.

* Şüphesiz EİT daha iyisini yapabilir. Teşkilatın daha aktif olması tüm üye ülkelerin faydasına hizmet edecektir. Buna rağmen bir dinamizm eksikliği olduğu görülmektedir.

* Gördüğümüz gibi, işbirliği ve entegrasyon yolunda EİT'in önerdiği fırsatlardan yararlanmak için üye devletler adına çok büyük bir potansiyel vardır. Bu olumlu zemine karşın, EİT 2015 Vizyonu'nda yüceltilen hedeflere ulaşmak için güçlü bir siyasi iradeye ihtiyaç duyulduğunu kolaylıkla söyleyebiliriz.

* Daha iyi işleyen bir teşkilat için gerekli tüm önlemleri uygulamak amacıyla her şeyin üye devletlerin politik iradesine bağlı olduğu gerçeği vurgulanmalıdır. Ancak her zaman şu gerçeği aklımızda bulundurmalıyız ki EİT gelecekte verimli, dinamik ve görünür bir teşkilat olarak işlerlik gösterebildiğinde şüphesiz bu durum münhasıran tüm üye devletlerin çıkarlarına hizmet edecektir.

*Makalede belirtilen görüşler yazara aittir. Türkiye'nin resmi politikasını yansıttığı düşünülmemelidir. Bu metnin orijinali yazarı tarafından İngilizce kaleme alınmış olup, Oytun Sevgili tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiştir.

1. EİT'in Kuruluşu ve Gelişimi

Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) üye devletler arasında ekonomik entegrasyonun yanı sıra teknik ve kültürel işbirliğini de desteklemek için kurulmuştur.

Başlangıçta İran, Pakistan ve Türkiye 1964 yılında 'Kalkınma için Bölgesel İşbirliği (RCD) teşkilatını oluşturmuşlardır. Gerçekten de RCD bazı ekonomik, teknik ve kültürel projeler gerçekleştirmiştir. Soğuk Savaş boyunca iki kutuplu dönemde bu ülkelerin liderle-

ri, ekonomik gelişmenin teminatı ve yaşam standartlarının yükseltilmesi çabalarına katkı sağlamak için tarihsel, kültürel, coğrafi ve dini bağların üye ülkeler arasında yakın işbirliği kurmaya yeterli olduğuna inanmıştır. Bu plan genel olarak Batı ve özellikle de ABD tarafından stratejik bakımdan önemli bir bölgede Sovyet nüfuzunu engellemek için desteklenmiştir. Buna rağmen İran'daki İslam Devrimi'nden sonra 1979'da teşkilatın tüm faaliyetleri askıya alınmıştır. Uluslararası bir teşkilat olan RCD 1980 yılında dağılmıştır.

1985 yılında bölgesel işbirliğinin ve entegrasyonun önemini farkında olan Teşkilatın kurucuları, RCD'yi tekrar aktifleştirmeye karar vermişler ancak teşkilatın ismini Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) olarak değiştirmişlerdir. Bu yeni organizasyon, üç kurucu üyenin dışişleri bakanlarının İslamabad'da bir olağanüstü toplantı sırasında İzmir Antlaşması'nın aslına ek olarak Değişiklik Protokolü'nü imzaladıkları 1990 yılında etkin hale gelmiştir. 1992'de Orta Asya Cumhuriyetlerinin (Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Türkmenistan) yanı sıra Afganistan ve Azerbaycan da Teşkilata katılmışlardır. Böylece 10 üyeli bir teşkilat olan EİT, uluslararası tanınırlık ve saygınlık kazanmıştır.¹

Tarihsel gelişim süreciyle ilgili bu girişin ardından, üye ülkelerin liderlerini böyle bir kuruluş oluşturmaya yönelten teşkilatın temel avantajları üzerinde durmak istiyorum.

2. EİT'in Temel Avantajları

EİT ülkeleri coğrafi anlamda çok büyük bir alanı kaplar. Söz konusu coğrafi alan yedi milyon kilometre karelik bitişik bölgedir.

Toplamda 350 milyonluk önemli bir nüfusa sahiptir. Bu nüfus büyük çoğunlukla Müslümanlardan oluşmaktadır.

EİT bölgesi İran Körfezi, Hint Körfezi, Karadeniz ve Akdeniz'e erişimi ile stratejik olarak dünyanın önemli bir bölgesinde yer almaktadır.

Üye ülkeler arasında çok yakın kültürel etkileşim ve benzerlikler vardır. Tarihsel bağlar ayrıca kayda değerdir. Dilbilimsel olarak farklılık gösterenlerde dahi binlerce ortak kelime vardır. Yaşayan Türk tarihçilerin duayeni Profesör Halil İnalcık'ın belirttiği gibi tarihsel araştırmalar, Türkiye, İran ve Pakistan ara-

Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Bölgesi

sındaki kültürel ilişkinin, Araplar ve Türkler arasındaki kültürel ilişkiden daha yakın ve daha güçlü olduğu gerçeğini doğrulamaktadır.² Açıkçası EİT'in tüm üye ülkelerini göz önüne aldığımızda bu gerçek daha da belirginleşmektedir.

Diğer taraftan Amerikan siyaset bilimcisi Prof. Samuel P. Huntington, ünlü uygarlıklar çatışması tezini açıklarken bölgesel ekonomik kuruluşlardan uygarlıkların ulus-devlete karşı güçlenmesinin bir göstergesi olarak bahsetmekte ve ekonomik bütünleşmenin önkoşulunun kültürel yakınlık olduğunu iddia etmektedir. Pek çok değişik örnek arasında EİT'den ayrıntılı biçimde bahsetmektedir. "Bu çabaların başarısının büyük ölçüde, ilgili devletlerin kültürel homojenliğine bağlı olduğu" gerçeğinin altını çizer.³ Kişisel olarak onun değişik bakış noktalarından oldukça eleştirilen teziyle aynı görüşü paylaşmama rağmen, sadece EİT'in kültürel yakınlığa dayalı bir kuruluşu temsil ettiğinin tanınması açısından bundan bahsetmiş bulunmaktayım.

EİT üyesi ülkeler enerji ve doğal kaynaklar açısından zengindirler. Ekonomik ve sosyal kalkınmaya dayalı, gelişen bir geleceğe katkı sağlayacak pozitif ekonomik çeşitliliğe sahiptirler.

Rusya, Çin ve Avrupa Birliği gibi büyük güçlere coğrafi yakınlık ise bir başka önemli özelliğidir.

Pek çok üye ülkede özellikle ülkeyi boydan boya geçen demir yolu ağları ve otoyollar aracılığıyla ulaşım bağlantıları mevcuttur.

Tüm bunlar gösteriyor ki teşkilatın başarısı için çok büyük bir potansiyel vardır. Öte yandan, piyasa ekonomisine ve ihracatın büyümesine dayanan kalkınma modelini benimsemeye olan küresel eğilim, EİT üyesi devletleri

ekonomilerini liberalleştirmeye daha fazla dikkat etmeye ve ülkelerindeki özel sektöre gün geçtikçe önemi daha da artan roller yüklemeye sevk etmiştir.⁴

Ayrıca şunu da eklemeliyim ki EİT siyasi bir kuruluş değil, temel olarak üye devletler arasında yakın ekonomik ve teknik işbirliği ile entegrasyonu gerçekleştirmeyi hedefleyen teknik bir organizasyondur. Aslında en başından beri Teşkilat pek çok önemli projeyi beraberinde getirmiş ve tamamlamıştır.

3. EİT'in Kurumsal Yapısı

EİT'nin merkezi İran-Tahran'da bulunur.

Teşkilat'ın temel organları şu şekildedir:⁵

- 1- **Zirve Toplantıları:** Devlet ya da hükümet başkanları, her iki yılda bir veya üye ülkeler tarafından gerekli görülürse daha sık olmak üzere Zirve Toplantıları düzenlerler. Bu toplantılar en yüksek seviyede danışmanlık ve genel rehberlik fırsatı sunmaktadır.
- 2- **Bakanlar Konseyi:** Teşkilatın en yüksek politika, karar alma ve yürütme organıdır. Üye ülkelerin dışişleri bakanları yılda bir kez veya gerekli görüldüğünde (olağanüstü toplantılar) yapılan toplantılara katılırlar.
- 3- **Daimi Temsilciler Konseyi:** Konsey, Tahran'da ikamet eden EİT'ye bağlı üye ülkelerin büyükelçilerinden ve İran'ın Dışişleri Bakanlığından sorumlu bir genel müdürden oluşur. Bakanlar Konseyi adına politikaların yürütülmesinden, üye devletlerin kararlarının gerektiği konuların açık ve kesin bir biçimde ifade edilmesinden ve Bakanlar Konseyi kararlarının yürütülmesiyle ilgili konularda uygun adımların atılmasından sorumludur.

- 4- **Bölgesel Planlama Konseyi:** Bu organ Planlama Teşkilatının başkanlarından ve/veya benzeri karşılık gelen otoritenin temsilcilerinden oluşur. BPK, geçmiş programların gözden geçirilmesi ve elde edilen sonuçların Bakanlar Konseyine sunulmak üzere değerlendirilmesi ile birlikte eylem programlarının geliştirilmesi için Bakanlar Konseyinin yıllık toplantısı öncesinde yılda en az bir kez toplanır.
- 5- **Sekretarya:** Sekretarya'ya Genel Sekreter başkanlık eder. Sekretarya ayrıca 3 Genel Sekreter Vekili ve Teşkilatın ihtiyaç duyabileceği benzeri personelden oluşur. Sekretaryanın görevi EİT faaliyetlerinin uygulanmasını başlatmak, koordinasyonunu sağlamak, süreci izlemek ve Teşkilatın toplantıları için gerekli hizmetleri sunmaktır.
- 6- **Özel Ajanslar ve Bölgesel Kurumlar:** İşbirliğinin belli alanlarında rol alırlar. Ajansların ve kuruluşların sayısı, doğası ve amaçları Bakanlar Konseyi tarafından belirlenir. Özel Ajanslar; Kültür Enstitüsü, Bilim Vakfı ve Eğitim Enstitüsü'nü kapsar. Ayrıca EİT Gemicilik Şirketi, Ticaret ve Sanayi Odası (Türkiye bu kuruluşun merkezinin dünyanın en önemli finans merkezlerinden biri olan İstanbul'da olması için öneride bulunmuştur), Ticaret ve Kalkınma Bankası, Reasürans Şirketi, Danışmanlık ve Mühendislik Şirketi vb. gibi pek çok bölgesel kuruluş vardır.

EİT'de uzman araştırmalarını yürütmek için yedi komite vardır. Bu komiteler raporlarını Bölgesel Planlama Konseyi'ne sunarlar. Raporlar kabul edilirse Bakanlar Konseyi'ne sunulur. Bu komiteler şunlardır: Ekonomi ve Ticaret Komitesi, Ulaştırma ve Haberleşme Komitesi, Tarım Komitesi, Bilim Eğitim ve Kültür Komitesi, Enerji Komitesi, Halkla İlişkilerle İlgili Altyapı Komitesi (Sağlık ve Çevre Komitesi) ve Uyuşturucu ile Mücadele Komitesi.

EİT, ekonomik işbirliğini ve entegrasyonu teşvik etmek için çeşitli anlaşmalar yapmıştır. Gümrük Vergilerinin Azaltılmasını Amaçlayan EİT Ticaret Anlaşması (ECOTA): 2003 yılında kabul edilmiştir. Afganistan, İran, Pakistan, Tacikistan ve Türkiye bu anlaşmayı imzalamışlardır.

Transit Taşıma Çerçeve Anlaşması: Bu anlaşmaya göre bir Transit Koordinasyon Konseyi kurulmuştur. Konsey'in dört komitesi vardır: Sigorta Komitesi, Demiryolları Komitesi, Karayolları Komitesi ve Hukuk Komitesi.

Ayrıca EİT tarafından hazırlanan çok çeşitli anlaşmalar vardır. Örneğin; Yatırımların Teşvik Edilmesi ve Korunması, Kooperatif Sektörler arasında İşbirliği, EİT Kaçakçılık ve Gümrük Suçları Veri Bankasının Kurulması, EİT Reasürans Şirketi, Üye Devletlerin İşadamları ve Tüccarları İçin Vize Verilmesinin Kolaylaştırılması Anlaşması, 2006'da faaliyete geçen EİT Ticaret ve Kalkınma Bankası (merkezi Türkiye-İstanbul'da bulunmaktadır.) vb.

4. Yeni Bir EİT İçin Arayışlar:

Akil Adamlar Grubu'nun Çalışmaları

EİT'in amaçlarına ve hedeflerine ulaşmada yavaş ilerlediği düşüncesiyle, Bakanlar Konseyi 2003 yılında üye devletler arasından Genel Sekreter ve Bakanlar Konseyi ile işbirliği içinde özel yetki ile öneriler sunması için bir Akil Adamlar Grubu (AAG) kurulmasına karar vermiştir.

AAG, EİT'in diğer ekonomik kuruluşların deneyimlerini ve BM Milenyum (Binyıl) Kalkınma Hedeflerinin önceliklerini göz önüne alarak sonraki on yıl için bir vizyon stratejisine sahip olması gerektiğini kararlaştırmıştır.

AAG, çeşitli EİT projelerinin işleyiş durumunu yakından denetlemek için iki Bakanlar

Konseyi Toplantısı arasında bir Üst Düzey Görevliler Toplantısı yapılmasını önermiştir. Ayrıca, üye devletlerin EİT faaliyetlerindeki rollerini canlandırmak için üye devletlerin dışişleri bakanlıklarındaki ve diğer bakanlıklarda/teşkilatlardaki EİT odak noktalarının

güçlendirilmesi gerekliliğinden bahsetmiştir. Üye devletler aynı zamanda EİT Daimi Temsilcilerine yardımcı olmak amacıyla Tahran'da ilgili hizmetlerde EİT konularında uzmanlaşmış görevli(ler) göndermeleri için de teşvik edilmektedirler.

23 Aralık 2010'da İstanbul'da düzenlenen 11. EİT Zirve Toplantısı'nda Teşkilatın geleceğine ilişkin önemli kararlar alındı.

AAG raporu ayrıca İzmir Antlaşması'nda belirtilen karar alma sürecinin Antlaşma'da tanımlandığı şekilde sürdürülmesi gerektiğini belirtmiştir. Ne var ki bu maddeye bağlı olarak, üye devletler hayati olmayan konularda salt çoğunluğa dayanarak karar almaya teşvik edilmiş olabilirler (İzmir Antlaşması'na göre kararlar oy birliği ilkesine dayanılarak alınır.)

Teşkilat tarafından atılan başka bir önemli adım ise 1 Ekim 2005'te Kazakistan'da üye devletlerin Dışişleri Bakanları tarafından Astana'daki toplantılarında kabul ettikleri EİT 2015 Vizyon Belgesi'dir.⁶

Bu belgede Dışişleri Bakanları dünyadaki hızlı sosyal, ekonomik, politik ve teknolojik gelişmelerin; küreselleşme sürecinin zorluklarını ve fırsatlarını ve önümüzdeki yıllarda genel ve ortak yaklaşımlar aracılığıyla uygun bir şekilde hedeflenmesi gereken beklentileri göz önüne alarak, bir EİT Vizyonu kabul etmeyi umduğunu ilan etmiştir.

Buna ek olarak sosyal, ekonomik, hukuki ve idari reformların yürütülmesi ve verimli işleyen bir piyasanın sağlanması için EİT çerçevesi içinde sürdürülen ve yoğunlaştırılan çabalara ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır.

EİT 2015 Vizyon Belgesi'nde, Dışişleri Bakanları şu hususları kabul etmişlerdir:

- Önceden kabul edilmiş EİT Ticaret Anlaşması (ECOTA) kapsamında EİT üyesi devletler arasında 2015 yılına kadar gümrük vergilerinin azaltılması ve tarife benzeri ve tarife dışı engellerin kaldırılmasının taahhüt edilmesi,
- Hükümetler arası diyalog ve çeşitli alanlarda teknik işbirliği programlarının tanınması,
- Özel sektöre daha aktif ve önemli roller ayrılması,
- Özelleştirme sürecinin ve yapısal reformların teşvikinin yanı sıra ekonomik büyümenin hızlandırılmasında ve finanse edilmesinde EİT bölgesindeki finansal kuruluşların ve bankaların rollerinin önemini yinelenmesi,
- EİT bölgesindeki yatırımların; özellikle de öncelikli ticaret, ulaştırma ve enerji alanlarındaki yatırımların desteklenmesi,
- Bölgesel ekonomik büyüme ve işbirliğinin desteklenmesinde ulaştırma ve haberleşme altyapısının önemi,
- Daha iyi üretim değişimi ve elektrik ticareti modellerine erişmek için EİT bölgesinde 2015'e kadar elektrik güç sistemleri bağlantılarının kurulmasının ve tüm bölgenin enerji ihtiyacını karşılaması ve uluslararası piyasalara erişmek için satış noktası sağlanması amacıyla petrol ve doğalgaz boru hatları ağlarının gelişiminin kolaylaştırılmasının taahhüt edilmesi,
- Üye devletlerin finans ve para politikalarının uyumlaştırılması,
- Ekonomi ve proje araştırmalarının önemi,
- Üye ülkelerin sanayi gelişimlerinin temposunu hızlandırmak,
- Doğrudan yabancı yatırımların desteklenmesi ve ilgi çekmesi için politikaların ve stratejilerin benimsenmesi,
- Tarım ve çevre alanlarında işbirliği,
- EİT halklarının sosyal, eğitim ve sağlık standartlarını geliştirmek ve insan kaynaklarının geliştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması,
- Uyuşturucu kontrolü, organize suçlar ve ilgili konularda önlemler,
- EİT bölgesinde turizmin desteklenmesi.

EİT 2015 Vizyonu ayrıca EİT'in ilgili uluslararası ve bölgesel kuruluşlarla ve finansal kuruluşlarla ilişkilerin güçlendirilmesini planlayarak, EİT'in ortak görüş ve çıkarlarını geliştirmek ve projelendirmek için ilgili uluslararası forumlarda oynaması gereken rolün önemini vurgulamıştır.

Bugüne kadar EİT yadsınamaz ölçüde önemli bir gelişme gerçekleştirmiştir. Ne var ki günümüz dünyasında, EİT'in önemli paylara sahip olabileceği alanlarda daha fazla işbirliği yürütebilecek üye devletlerin yüksek potansiyeli dikkate alındığında, tatmin edici bir değerlendirme yapmak mümkün değildir. Şu an küreselleşme süreci nedeniyle dünya çapında etkileşimler oldukça karmaşıktır ve gelişmekte olanlar da dâhil olmak üzere bazı ülkeler bundan oldukça faydalanırken, bazı ülkeler kaybedenlerden olmuşlar ya da bu durumdan yeterince faydalanamamışlardır.

Şüphesiz EİT daha iyisini yapabilir. Teşkilatın daha aktif olması tüm üye ülkelerin çıkarları-

na hizmet edecektir. Buna rağmen bir dinamizm eksikliği olduğu görülmektedir.

EİT Genel Sekreteri Yahya Maroofi, ECO Chronicle dergisinin ilk sayısında yer alan röportajında diğer konulara ek olarak şu hususların altını çizmiştir:⁷

“Teşkilatın karşılaştığı tüm zorluklara rağmen bölgesel bir teşkilatı yirmi yılı aşkın bir süredir yürüttüğümüzü göz önüne alarak, ben kişisel olarak Teşkilatın bugünkü gelişiminden ve durumundan memnunum. Bununla birlikte halklarımızın beklentilerine ulaşamadık. Bu bölge, etkileri bölge halkına daha iyi bir gelecek vaat eden daha elle tutulur gelişmeleri hak ediyor. Şu yadsınamaz bir gerçek ki, bölgedeki on ülkeden oluşan EİT üyeleri tarih boyunca birbirleriyle her zaman iyi kültürel ve ticari ilişkilere sahip oldular ve bugün de hâlâ zengin minerallerin ve endüstri kaynaklarının ve bölge içinde birbirlerinin taleplerini ve ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılabilir potansiyellerin tadını çıkarıyorlar. Buna ek olarak, bu bölge geçmişte bilim ve teknolojinin gelişmesine çok büyük katkılarda bulunmuştur. İnsan ve hammadde kaynakları bakımından bölgedeki büyük potansiyel üye devletlerin karşılıklı çıkarları için kullanılmalıdır. Son olarak, ortak kaderimize ulaşmak için EİT platformu aracılığıyla çabalarımızı sürdürmeliyiz.”

Gördüğümüz gibi, işbirliği ve entegrasyon yolunda EİT’in önerdiği fırsatlardan yararlanmak için üye devletler adına çok büyük bir potansiyel vardır. Bu olumlu zemine karşın, EİT 2015 Vizyonu’nda yüceltilen hedeflere ulaşmak için güçlü bir siyasi iradeye ihtiyaç duyulduğunu kolaylıkla söyleyebiliriz.

Nitekim, 23 Aralık 2010’da İstanbul’da düzenlenen 11. EİT Zirve Toplantısı sırasında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ve Zirve

Başkanı Abdullah Gül, EİT 2015 Vizyonu’nun kısa bir süre içerisinde ayrıntılı bir çalışmasını/araştırmasını yapmak üzere üye devletlerin uzmanlarından oluşan bir Akil Adamlar Grubu’nun kurulacağını duyurmuştur.

Cumhurbaşkanı Gül söz konusu açıklamasında, üye devletlerin ticaret ve yatırımdan ulaştırma ve haberleşmeye, enerji ve çevreden tarım ve endüstriye kadar çok geniş bir alanda işbirliğini güçlendirmek için 2015 yılına kadar gerçekleştirilmek üzere kesin hedefler koydukları gerçeğine işaret ederek, EİT Ticaret Anlaşması’nın (ECOTA) uygulamaya girmesinin üye devletlere ekonomik entegrasyona doğru kritik bir barajı aşmalarında yardımcı olacağını söylemiştir.

EİT 2015 Vizyonu Belgesi’nin amaçlarından biri de EİT bölgesi içindeki ticaretin payının, (üye devletlerin toplam ticareti içerisinde) 2005’teki yüzde 6’lık düzeyinden 2015’e kadar yüzde 20 düzeyine çıkartılması olmuştur. Ancak söz konusu oran 2010’da sadece yüzde 1’lik çok küçük bir artış göstererek bölge içindeki oranının yüzde 7’de kaldığı gözlemlenmiştir.

Cumhurbaşkanı Gül ayrıca şunları eklemiştir: “Bu nedenle, yüzde 7’lik bölge içi ticaretin hepimiz için bir başarısızlık olduğunu itiraf etmeliyiz. Eğer bir karşılaştırma yapacak olursak, Avrupa Birliği ülkelerinin kendi aralarındaki ticaretin payı, AB’nin toplam ticaret hacminin yüzde 65’ine denk gelmektedir. Bu bakımdan kaydedilen düşük performans, tüm üye devletler tarafından ECOTA’nın imzalanmasını ve uygulanmasını mutlak bir gereklilik olduğunu sergilemektedir.”

Cumhurbaşkanı Gül, EİT’in değişen küresel koşullara uyum göstermesi ve EİT 2015 Vizyonu’nun daha verimli uygulanması ve olası düzeltmelerin yapılması düşüncesiyle

kapsamlı bir çalışma yürütmek için bir Akil Adamlar Grubu'nun kurulması teklifinin kabul görmesi nedeniyle memnuniyetini ifade etmiştir.

Aslında, Zirve Toplantısından sonra ortaya çıkan İstanbul Bildirgesi, Akil Adamlar Grubu'nun (AAG) görevlerinden şu ifadelerle söz ederek kendilerine verilen yetkiyi tanımlar:

...Hükümet/Devlet Başkanları, "Türkiye'nin EİT 2015 Vizyonu'nu kapsayan, Teşkilatın işlerini inceleyerek gözden geçiren, Teşkilatın dinamizmini, verimliliğini ve görünürlüğünü pekiştirmek ve Bakanlar Konseyi'ne sunulmak üzere öneriler hazırlamak amacıyla bir Akil Adamlar Grubu'nun kurulması teklifini memnuniyetle karşılamıştır."

Diğer bir deyişle, EİT üyesi devletlerin liderleri siyasi iradelerini en yüksek seviyede göstermişler ve ilerleme kaydetmek için Akil Adamlar Grubu'nun önerileri üzerinde durmuşlardır. Şu üç kelimenin altını çizmek istiyorum: EİT'in dinamizmini, verimliliğini ve görünürlüğünü pekiştirmek.

2011 yılında üye devletler Akil Adamlar Grubu'na (AAG) temsilcilerini atamışlardır. AAG'nin seçkin üyeleri, çok değerli uluslararası veya diplomatik tecrübelerine sahip nitelikli şahsiyetlerdir.

Türkiye'nin Dönem Başkanı olarak yaptığı davet üzerine 25-26 Temmuz 2011 tarihinde Ankara'da ilk AAG Toplantısı yapılmıştır. Açılış toplantısı İstanbul Zirvesi'nde verilen yetkilerin ışığında, AAG üyeleri arasında ön hazırlık niteliğinde bir görüş alışverişini mümkün kılmıştır. Ayrıca Genel Sekreter Maaroofof tanıtıcı bir sunuş yapmıştır. Bu toplantıda sonraki toplantıların programları üzerinde anlaşmaya varılmıştır.

3-4 Ekim 2011 tarihlerinde Tahran'da düzenlenen İkinci Toplantıda, AAG Çalışma Programını kabul etmiştir. Toplantı boyunca AAG son yirmi yıl zarfında Teşkilatın değişik sektörlerdeki hedefleri ve amaçları bakımından genel performansını gözden geçirmiş ve değerlendirmiştir. Ayrıca, EİT'in şimdiki, geçmiş ve gelecek başkanlarından oluşan bir Üçlü Başkanlık mekanizmasının (Troyka) kurulması gerekliliğinin altı çizilerek Teşkilatın genel performansını değerlendirmek ve denetlemek için bir izleme mekanizması oluşturulması görüşü dile getirilmiştir. Buna ek olarak AAG diğer uluslararası kuruluşların tecrübelerinden yararlanılması konusunda anlaşmıştır. Aynı zamanda koordinasyon ve izleme kararları, Sekreteryaya ve üye devletler arasındaki iletişimin verimliliği ve EİT toplantılarında üye devletlerin katılım düzeyinin artırılması ile ilgili konular tartışılmıştır.

Akil Adamlar Grubu'nun hazırlayacağı önerilerin hayata geçirilmesi halinde EİT'in çok daha işlevsel bir örgüt olması mümkün.

Sektörel stratejiler, program ve eylem planları, kurumsal kapasite analizi, öngörülen plan ve faaliyetlerin uygulanması için uygun mali kaynakların yeterliliğinin göz önünde bulundurulması, ve daha iyi bir işleyiş amacıyla EİT bölgesel kuruluş/uzman kurumları ve performanslarına ilişkin temel belgelerin incelenmesinin yanı sıra EİT'in tüm temel ve düzenleyici belgelerini incelemek de AAG'nin çalışma kapsamında yer almaktadır.

Üçüncü AAG Toplantısı 22-24 Kasım 2011'de Tahran'da yapılmıştır. Bu toplantıda Sekreteryaya, Teşkilatın mevcut personel alımı ve uygulamaları üzerinde ayrıntılı bir sunuş yapmıştır. Sekreteryaya ayrıca mevcut Teşkilat Şeması ve önerdiği gözen geçirilmiş Teşkilat Şeması üzerindeki görüşlerini bildirmiştir. Sekreteryanın bilgilendirmesini katılımcıların detaylı görüş alışverişi takip etmiştir. AAG üyeleri

ayrıca karar alma mekanizmasını gözden geçirmiş ve zaman zaman kararları ve dolayısıyla Teşkilatın işleyişini engelleyen bu konu için çözümleri incelemiştir.

Bu toplantılar sırasında AAG bazı kararlara da ulaşmıştır. Bu aşamada çalışmalar gizli olduğu için kararlar açıklanamamaktadır.

Sonuç

AAG bu yıl boyunca çalışmaya ve Teşkilatın verimliliğinin, dinamizminin ve görünürlüğünün pekiştirilmesini hedefleyen önerilerini kapsayan raporunu hazırlamaya devam edecektir. Rapor AAG tarafından EİT Zirve Toplantısı öncesi Bakanlar Konseyi'ne teslim edilecektir. Bakanlar Konseyi Toplantısı'nın ve Zirve Toplantısı'nın Haziran 2012'de, bu tarih mümkün olmazsa yılın daha sonraki aylarda Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de yapılması planlanmaktadır.

Önümüzdeki aylarda AAG'nin çalışması ve sonuçlara ulaşması için yoğun bir çalışma programı olacaktır.

Bununla birlikte, daha iyi işleyen bir teşkilat için gerekli tüm önlemleri uygulamak amacıyla her şeyin üye devletlerin siyasi iradesine bağlı olduğu gerçeği vurgulanmalıdır. Ancak her zaman şu gerçeği aklımızda bulundurmalıyız ki EİT gelecekte verimli, dinamik ve görünür bir teşkilat olarak işlerlik gösterebileceğinde şüphesiz bu durum münhasıran tüm üye devletlerin çıkarlarına hizmet edecektir.

SONNOTLAR

- 1 Elaheh Koolaee ve Hormoz Davarpanah, The Economic Cooperation Organization (ECO) Achievements and Prospects, Tahran, Tahran Üniversitesi, 2010, ss. 2-8.
- 2 Halil İnalçık, Rönesans Avrupası Türkiye'nin Batı Medeniyetiyle Özdeşleşme Süreci, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2011, s. 351.
- 3 Samuel P. Huntington, The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order, Simon and Schuster UK Ltd, London, 1996, ss.133-134.
- 4 Koolaee ve Davarpanah, op.cit. s. 1.
- 5 Economic Cooperation Organization Treaty of Izmir ECO Vision 2015, Tahran 2009.
- 6 Economic Cooperation Organization Treaty of Izmir ECO Vision 2015, Tahran 2009, ss.21-32.
- 7 ECO Chronicle August-September 2001, Issue 1, Tahran, ss.12-13.

EK: EİT Bölgesine İlişkin Ekonomik ve Sosyal Veriler*

Tablo-1: Nüfus (bin kişi)

ÜLKE	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Afganistan	Veri Yok	21410.9	21797.8	22191.4	23177.7	23591.9
Azerbaycan	8048.6	8111.2	8172.0	8234.1	8306.5	8391.9
İran	63663	65264	65540	66480	67477	68467
Kazakistan	14883.6	14858.3	14858.9	14909.0	15013.0	15147.0
Kırgızistan	4915	4955	4993	5039	5093	5144
Pakistan	137500	140500	146000	146800	149700	152500
Tacikistan	6188	6312.8	6441	6573	6710	6850
Türkiye	67420	68365	69302	70231	71152	72065
Türkmenistan	5285	5505	5788	6120	6250	6544
Özbekistan	24650.4	24964.4	25271.8	25567.7	25864.4	26167
ECO Bölgesi	353964.5	360246.6	368164.5	372145.2	378743.6	384867.8
Dünya Toplamı	6070581	6134790	6210505	6286477	6361888	6437682
Toplam Dünya Nüfusu İçinde ECO (%)	5.83	5.87	5.92	5.91	5.95	5.97

Tablo-2: Nüfus Artış Oranı (%)

ÜLKE	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Afganistan	Veri Yok	1.92	1.92	1.92	2.03	2.03
Azerbaycan	0.8	0.7	0.8	0.8	1.0	1.1
İran	1.46	1.35	1.56	1.43	1.49	1.46
Kazakistan	-0.2	-0.1	0.1	0.6	0.8	1.0
Kırgızistan	0.8	0.8	0.8	1.1	1.1	0.9
Pakistan	2.15	2.07	2.02	1.96	1.91	1.86
Tacikistan	2.1	2.1	2.1	2.1	2.1	2.1
Türkiye	1.41	1.40	1.37	1.34	1.31	1.28
Türkmenistan	3.7	4.16	5.14	5.73	2.12	4.7
Özbekistan	1.4	1.3	1.2	1.2	1.2	1.2
ECO Bölgesi	1.9	1.55	2.28	0.96	1.50	1.53
Dünya	1.3	1.05	1.23	1.22	1.19	1.19

*Elaheh Koolaee ve Hormoz Davarpanah, *The Economic Cooperation Organization (ECO) Achievements and Prospects*, Tahrn, Tahrn Üniversitesi Yayınları, 2010, ss.170-178.

Tablo-3: Yetişkinlerin Okur Yazarlık Oranı (%)

ÜLKE	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Afganistan	36.9	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok	28.1	29
Azerbaycan	98.8	98.8	98.8	98.8	98.8	98.8
İran	76.26	77.53	78.79	80.94	81.71	82.33
Kazakistan	99.5	99.5	99.5	99.5	99.5	99.5
Kırgızistan	98.7	98.7	98.7	98.7	98.7	98.7
Pakistan	47.1	49.0	50.5	51.6	53.0	53.0
Tacikistan	99.5	99.8	99.8	99.8	99.8	99
Türkiye	86.5	86.3	87.5	88.3	87.4	88.1
Türkmenistan	98.0	98.0	98.0	98.0	98.0	99
Özbekistan	99.2	99.2	99.2	99.2	99.2	Veri Yok

Tablo-4: Toplam İşgücü (Bin Kişi)

ÜLKE	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Afganistan	7416.6	7560.2	7707	7856.5	8231	Veri Yok
Azerbaycan	3748.2	3763.4	3777.5	3801.4	3865.0	3906.5
İran	37190	37190	37200	38100	38600	40830
Kazakistan	7107.4	7479.1	7399.7	7657.3	7840.6	7901.7
Kırgızistan	1912.7	1939.0	1976.6	2017.2	2065.5	2116.5
Pakistan	40385	41236	43012	43879	45946	46819
Tacikistan	1794	1872	1904	1932	2130	Veri Yok
Türkiye	23078	23491	23818	23640	24289	24565
Türkmenistan	2120	2179	2244	2320	Veri Yok	Veri Yok
Özbekistan	9018.4	9173.5	9367.8	9621.2	9945.5	10224.0
ECO Bölgesi	133770.3	135883.2	138406.6	140824.6	142912.6	136362.7

Tablo-5: İşsizlik Oranı (%)

ÜLKE	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Afganistan	Veri Yok	3.9	3.9	3.8	3.6	Veri Yok
Azerbaycan	1.2	1.3	1.3	1.4	1.4	1.4
İran	14.3	14.2	12.8	11.8	10.3	11.5
Kazakistan	12.8	10.4	9.3	8.8	8.4	8.1
Kırgızistan	3.0	3.1	3.1	2.8	2.8	3.3
Pakistan	7.82	7.82	8.27	8.27	7.69	7.69
Tacikistan	2.7	2.3	2.5	2.4	2.0	2.1
Türkiye	6.5	8.4	10.3	10.5	10.3	10.3
Türkmenistan	2.4	2.6	2.5	2.5	Veri Yok	Veri Yok
Özbekistan	0.4	0.4	0.4	0.3	0.4	0.3

Tablo-6: Kişi Başına GSYİH (Dolar)

ÜLKE	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Afganistan	-	90	201	215	247	290
Azerbaycan	665	714	775	897	1060	1518
İran	1238	1409	1776	2130	2520	3330
Kazakistan	1229	1491	1658	2068	2874	3703
Kırgızistan	278	309	323	384	436	478
Pakistan	537	513	506	568	655	727
Tacikistan	158	171	190	237	310	337
Türkiye	2941	2146	2622	3412	4187	5016
Türkmenistan	950	1259	1503	1867	2271	2624
Özbekistan	556.46	465.94	382.12	396.16	463.99	579.43
ECO bölgesi	1126	1008	1166	1440	1740	2117

Tablo-7: GSYİH Büyüme Oranı (%)

ÜLKE	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Afganistan	Veri Yok	-20	28.6	14.3	9.4	14.5
Azerbaycan	11.1	9.9	10.6	11.2	10.2	26.4
İran	5.93	5.38	7.83	8.03	6.5	5.4
Kazakistan	9.8	13.5	9.8	9.3	9.6	9.4
Kırgızistan	5.4	5.3	0.0	7.0	7.0	-0.2
Pakistan	3.91	2.0	3.10	4.7	7.5	8.6
Tacikistan	8.3	9.6	10.8	11.0	10.3	6.7
Türkiye	7.4	-7.5	7.9	5.8	8.9	7.4
Türkmenistan	18.6	20.4	15.8	17.1	14.7	9.6
Özbekistan	3.8	4.2	4.0	4.2	7.7	7.0
ECO bölgesi	6.2	1.1	7.3	6.9	8.0	7.6

Tablo-8: Toplam Yabancı Doğrudan Yatırımlar (Milyon Dolar)

ÜLKE	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Afganistan	136.5	235.4	173.7	220.55	Veri Yok	346.00
Azerbaycan	3017.8	4192	4161.5	3790.7	4442.4	3844.8
İran	482	99.6	30			
Kazakistan	2213.3	5391.5	1721.1	10566.70	17578.80	6500
Kırgızistan	147.0	175.6	210.3	335.60	324.00	481.00
Pakistan	798.0	949.0	1524.0	3520.00	5140.00	3621.00
Tacikistan	31.6	22.4	54.5	385.2	388.4	481.0
Türkiye	1253	1978	8638	19982.00	22795.00	20471.00
Türkmenistan	100	-15.3	61.5	731.00	799.00	820.00
Özbekistan	70	1.17	45.4	164.00	721.00	969.60

Tablo-9: GSYİH'nin Sektörlere Göre Dağılımı (%)

ÜLKE	Sektör	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Afganistan	Tarım	57.0	53.3	44.5	45.1	40.7	38.9
	Sanayi	23.2	24.7	19.5	18.3	22.8	24.4
	Hizmet	19.8	22	36	36.6	36.5	37.4
Azerbaycan	Tarım	15.9	14.8	14.0	12.4	11.0	9.2
	Sanayi	36.0	37.6	37.4	37.3	38.3	47.5
	Hizmet	48.1	47.6	48.6	50.3	50.7	43.3
İran	Tarım	11.7	11.2	11.3	10.8	9.8	8.1
	Sanayi	39.8	36.8	39.2	38.5	40.1	48.1
	Hizmet	48.4	52.0	49.5	50.07	50.01	43.8
Kazakistan	Tarım	8.2	8.8	8.0	7.9	7.1	6.4
	Sanayi	32.6	30.07	29.5	29.1	29.3	29.7
	Hizmet	53.5	54.7	56.9	57.7	59.5	60.1
Kırgızistan	Tarım	34.2	34.5	34.4	33.6	29.9	28.5
	Sanayi	25.0	23.1	17.9	17.3	19.2	17.3
	Hizmet	29.6	31.4	35.6	36.8	38.3	40.7
Pakistan	Tarım	25.9	24.9	24.1	24.0	22.9	22
	Sanayi	23.3	23.8	23.7	23.6	25.5	26
	Hizmet	50.7	51.3	52.1	52.4	51.6	51
Tacikistan	Tarım	25.1	23.8	22.2	24.2	19.2	21.4
	Sanayi	23.3	23.8	23.7	23.6	25.5	26
	Hizmet	50.7	51.3	52.1	52.4	51.6	51
Türkiye	Tarım	13.6	11.4	11.4	11.6	11.1	10.1
	Sanayi	22.5	24.2	24.2	23.8	23.8	24.4
	Hizmet	63.8	64.4	64.4	64.6	65.1	65.6
Türkmenistan	Tarım	23.00	23.8	20.08	25.0	28.5	Veri Yok
	Sanayi	35.0	37.0	36.0	44.0	42.7	Veri Yok
	Hizmet	42.0	39.2	43.2	31.0	28.8	Veri Yok
Özbekistan	Tarım	30.1	30.0	30.01	28.6	26.4	25.0
	Sanayi	14.2	14.1	14.5	15.8	17.5	20.7
	Hizmet	55.7	55.9	54.4	55.6	56.1	54.3

Tablo-10: Demir Yollarının Toplam Uzunluğu (km)

ÜLKE	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Afganistan	Veri Yok	0	0	0	0	0
Azerbaycan	2.1	2.1	2.1	2.1	2.1	2.1
İran	6.7	7.15	7.26	7.26	7.58	8.34
Kazakistan	14.5	14.6	14.6	14.6	15.1	Veri Yok
Kırgızistan	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4
Pakistan	7.8	7.8	7.8	7.8	7.8	7.8
Tacikistan	0.94	0.94	0.94	0.95	0.95	Veri Yok
Türkiye	8.7	8.7	8.7	8.7	8.7	8.7
Türkmenistan	2.5	2.5	2.5	2.5	2.5	Veri Yok
Özbekistan	3.5	3.9	4.0	4.0	4.0	4.0

Tablo-11: Demir Yollarındaki Taşımacılık (milyon ton-km)

ÜLKE	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Afganistan	Veri Yok	0	0	0	0	0
Azerbaycan	5770000	6141000	6980000	7719000	7536000	9524000
İran	14179000	14613000	15842000	18048000	18182.000	19127000
Kazakistan	124983000	135653000	133088000	147672000	163454700	173814700
Kırgızistan	337900	331600	394600	561700	71400	661800
Pakistan	4370925	4519528	4572734	4819756	5336000	5532000
Tacikistan	1326200	1250000	1086200	1085500	1117500	1062600
Türkiye	9895346	7561601	7224000	8669000	9417000	9152000
Türkmenistan	6303000	6437000	7476000	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok
Özbekistan	15020500	15731900	18427900	18886600	18006900	18090000

Tablo-12: Asfalt Yolların Toplam Uzunluğu (Km)

ÜLKE	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Afganistan	Veri Yok	0.4	0.4	0.642	0.973	2
Azerbaycan	7	7	7	7	7	6.6
İran	101	113.1	118.2	121.0	Veri Yok	124.6
Kazakistan	11.9	12.1	12.3	13.4	14.5	Veri Yok
Kırgızistan	17.2	17.2	17.2	17.2	17.2	Veri Yok
Pakistan	138.2	144.6	148.8	153.2	158.5	162.8
Tacikistan	12.6	13	12.2	12	11.9	Veri Yok
Türkiye	138.6	145.6	150.9	153.6	152.3	154.4
Türkmenistan	12.2	12.2	12.2	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok
Özbekistan	42.1	42.2	42.3	42.3	42.1	41.6

Tablo-13: Toplam Enerji Üretimi (Bin Ton Eşdeğer Petrol)

ÜLKE	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Afganistan	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok
Azerbaycan	1608	1631	1608	1830.5	1870	1946.9
İran	Veri Yok	240619	237981	272990	292073	317335
Kazakistan	117298.2	118279.7	132303.2	148186.6	157301.9	Veri Yok
Kırgızistan	14931	13667	11922	14021	15141	14891
Pakistan	26497	27344	29075	31142	36782	40226
Tacikistan	14247	14382	15302	16509	16491	17087
Türkiye	26047	24576	24259	23783	24332	26898
Türkmenistan	45968	50443	53645	58551	Veri Yok	Veri Yok
Özbekistan	4031.0	4125.3	4248.9	4192.5	4274.9	Veri Yok

Tablo-14: Toplam Enerji Tüketimi (bin ton eşdeğer petrol)

ÜLKE	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Afganistan	Veri Yok	597.6	592.2	741.2	623.4	691.1
Azerbaycan	1412	1469	1403	1583	1630	1677
İran	Veri Yok	95266	102170	107556	117439	128894
Kazakistan	66889.9	67789.0	81291.5	85668.7	88571.8	Veri Yok
Kırgızistan	11918	11543	10044	11748	11865	12230
Pakistan	25280	25251	25599	26308	28979	32104
Tacikistan	15580	15731	16087	16518	16835	Veri Yok
Türkiye	80500	75402	78331	83826	87818	91286
Türkmenistan	13885	15309	16606	17203	Veri Yok	Veri Yok
Özbekistan	4141.1	4167.8	4241.8	4192.0	4253.4	Veri Yok

Tablo-15: Toplam Dış Borç (milyon dolar)

ÜLKE	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Afganistan	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok	269.67	472.99	558.6
Azerbaycan	1092	1366	1340	1575	1588	1650
İran	7953	9012	12530	17024	23074	24491
Kazakistan	3284.7	3262.1	2944.1	3073.2	2732.7	1776.6
Kırgızistan	1386.1	1423.3	1516.6	1754.2	1949.8	1882.2
Pakistan	32254	32144	33400	33352	33307	34037
Tacikistan	1226	1022	1010	1031	822	872
Türkiye	118080	113190	130060	145220	162400	168080
Türkmenistan	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok	1007
Özbekistan	4418	4279	4260	4249	4322	4133

Tablo-16: ECO Ülkelerinin Toplam Dış Ticareti (Milyon Dolar)

ÜLKE		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
	İthalat	1176	1696	2452	2101	2177	2471	2744	9301
Afganistan	İhracat	137	68	100	144	305	384	416	2000
	<i>Denge</i>	-1039	-1628	-2352	-1957	-1872	-2087	-2328	-7301
	İthalat	2917.3	3745	3832.9	5216.6	7131	8558	5267.6	5712.2
Azerbaycan	İhracat	2610.5	3487.9	3726	5123.5	7008	8096	6372.2	6058.4
	<i>Denge</i>	-306.8	-257.1	-106.9	-93.1	-123	-462	1104.6	346.2
	İthalat	15086	18129	22036	29561	38199	40969	Veri Yok	Veri Yok
İran	İhracat	28461	23904	28237	33991	43852	60012	Veri Yok	Veri Yok
	<i>Denge</i>	13375	5775	6201	4430	5653	19043	Veri Yok	Veri Yok
	İthalat	5040	6446	6584	8408.7	12781.2	17352.5	23676.9	32756.4
Kazakistan	İhracat	8812.2	8639.1	9670.3	12926.7	20096.2	27849	38250.4	47755.3
	<i>Denge</i>	3772.2	2193.1	3086.3	4518	7315	10496.5	14573.5	14998.9
	İthalat	554.1	467.2	586.8	717	941	1101.3	1718.2	3201
Kırgızistan	İhracat	504.5	476.2	485.5	581.7	718.8	672	794.1	2011
	<i>Denge</i>	-49.6	9	-101.3	-135.3	-222.2	-429.3	-924.1	-1190
	İthalat	10810	10209	11252	13037	17905	25331	30540	39966
Pakistan	İhracat	8913	9186	9874	11844	12954	15917	16976	19052
	<i>Denge</i>	-1897	-1023	-1378	-1193	-4951	-9414	-13564	-20914
	İthalat	675	687.5	720.5	880.8	1191	1330	1725.4	2555
Tacikistan	İhracat	784.3	651.5	736.9	797.2	915	909	1399	767
	<i>Denge</i>	109.3	-36	16.4	-83.6	-276	-421	-325.6	-1788
	İthalat	54502.8	41399.1	51553.8	69339.7	97539.8	116774	139576	170057
Türkiye	İhracat	27774.9	31334.2	36059.1	47252.8	63167.2	73476	85535	107213
	<i>Denge</i>	-26727.9	-10064.9	-15494.7	-22086.9	-34372.6	-43298	-54041	-62844
	İthalat	1785	2349	2119.4	2512	2850	4364	2557.7	3780
Türkmenistan	İhracat	2505.5	2620.2	2855.6	3632	4000	6174	7155.5	9114
	<i>Denge</i>	720.5	271.2	736.2	1120	1150	1810	4597.8	5334
	İthalat	2947.4	3136.9	2712	2964.2	3816	4091.3	4781.6	6736
Özbekistan	İhracat	3264.7	3170.4	2988.4	3725	4853	5408.8	6389.8	8991
	<i>Denge</i>	317.3	33.5	277.4	760.8	1037	1317.5	1608.2	2255
	İthalat	95493.6	88264.7	103849.4	134738	184531	222342.1	275187	343464.6
ECO Bölgesi	İhracat	83767.6	83537.5	94732.8	120017.9	157869.2	198897.8	192088	240961.7
	<i>Denge</i>	-11726	-4727.2	-9116.6	-14720.1	-26661.8	-23444.3	-83099.4	102502.9

AKADEMİK KADRO

Hasan Kanbolat	ORSAM Başkanı
Prof. Dr. Hayati Aktaş	ORSAM Trabzon Temsilcisi, KTÜ Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Doç. Dr. Veyssel Ayhan	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Doç. Dr. Hasan Ali Karasar	ORSAM Danışmanı, ORSAM Avrasya Stratejileri Koordinatörü - Bilkent Üniversitesi
Doç. Dr. Tarih Öğuzlu	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Uluslararası Antalya Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Şahin	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Harun Öztürkler	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu Ekonomileri - Afyon Kocatepe Üniversitesi
Doç. Dr. Özlem Tür	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - ODTÜ
Habib Hüzmüzlü	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Ahi Evran Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Canat Mominkulov	ORSAM Uzmanı, Ortadoğu - El Farabi Kazak Milli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
Yrd. Doç. Dr. Bayram Sinkaya	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Dr. Abdullah Alshamri	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - ORSAM Riyad Temsilcisi
Dr. Neslihan Kevser Çevik	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
Dr. Didem Danış	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Galatasaray Üniversitesi
Dr. Jale Nur Ece	ORSAM Danışmanı, Deniz Emniyeti ve Güvenliği
Dr. İlyas Kamalov	ORSAM Danışmanı, Avrasya
Dr. Yaşar Sarı	ORSAM Danışmanı, Avrasya - ORSAM Bışkek Temsilcisi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniv.
Dr. Bayram Sinkaya	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Atatürk Üniversitesi
Dr. Süreyya Yiğit	ORSAM Danışmanı, Avrasya
Av. Aslıhan Erbaş Açikel	ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku
Fazıl Ahmet Burget	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Afganistan
Volkan Çakır	ORSAM Danışmanı, Afrika - ORSAM Antananarivo (Madagaskar) Temsilcisi
Esra Demir	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
Bilgay Duman	ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
Oğün Duru	ORSAM Yönetici Editörü
Noyan Gürel	ORSAM İzmir Temsilcisi
Selen Tonkuş Kareem	ORSAM Erbil (Irak) Temsilcisi
Oytun Orhan	ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
Sercan Doğan	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Nebahat Tanriverdi	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Uğur Çil	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Nazlı Ayhan	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu & Projeler
Leyla Melike Koçgündüz	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu & Projeler
Ufuk Döngel	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Göknil Erbaş	ORSAM Uzman Yardımcısı, Karadeniz
Aslı Değirmenci	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Jubjana Vila	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Mavjuda Akramova	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu

ORSAM Su Araştırmaları Programı

Dr. Tuğba Evrim Maden	ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı
Dr. Seyfi Kılıç	ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı
Kamil Erdem Güler	ORSAM Uzman Yardımcısı, ORSAM Su Araştırmaları Programı
Çağlayan Arslan	ORSAM Uzman Yardımcısı, ORSAM Su Araştırmaları Programı

ORSAM DANIşMA KURULU

Dr. İsmet Abdülmecid	Irak Danıştayı Eski Başkanı
Prof. Dr. Hayati Aktaş	ORSAM Trabzon Temsilcisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Hasan Alsancak	BP & BTC Türkiye, Enerji Güvenliği Direktörü
Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık	ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Prof. Dr. Ahat Andican	Devlet Eski Bakanı, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Dorayd A. Noori	Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı Yardımcısı
Prof. Dr. Tayyar Arı	Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Prof. Dr. Ali Arslan	İstanbul Üniversitesi, Tarih Bölümü
Başar Ay	Türkiye Tekstil Sanayi İşveren Sendikası Genel Sekreteri
Prof. Dr. Mustafa Aydın	Kadir Haş Üniversitesi Rektörü
Doç. Dr. Ersel Aydınlı	Bilkent Üniversitesi Rektör Yardımcısı & Fulbright Genel Sekreteri
Doç. Dr. Veyssel Ayhan	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Prof. Dr. Hüseyin Bağcı	ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
İtir Bağdadı	İzmir Ekonomi Üniversitesi Öğretim Görevlisi, Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği Bölümü
Prof. Dr. İdris Bal	TBMM 24. Dönem Milletvekili
Yrd. Doç. Dr. Ersan Başar	Karadeniz Teknik Üniversitesi, Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği Bölüm Başkanı
Kemal Beyatlı	Irak Türkmen Basın Konseyi Başkanı
Barbaros Binicioğlu	Ortadoğu Danışmanı
Prof. Dr. Ali Birinci	Polis Akademisi Öğretim Üyesi
Doç. Dr. Mustafa Budak	Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdür Yardımcısı
Dr. Hasan Canpolat	İçişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı
E. Hava Orgeneral Ergin Celasin	23. Hava Kuvvetleri Komutanı
Volkan Çakır	ORSAM Danışmanı, Afrika
Doç. Dr. Mitat Çelikpala	Kağır Has Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya	YÖK Başkanı
Dr. Didem Danış	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Galatasaray Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
Esra Demir	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
Prof. Dr. Volkan Ediger	İzmir Ekonomi Üniversitesi, Ekonomi Bölümü
Prof. Dr. Cezmi Eraslan	Başbakanlık Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı
Prof. Dr. Çağrı Erhan	Ankara Üniversitesi ATAUM Müdürü, SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Dr. Amer Hasan Fayyadh	Bağdat Üniversitesi, Siyaset Bilimi Fakültesi Dekanı
Av. Aslıhan Erbaş Açikel	ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku

Cevat Gök
 Mete Göknel
 Osman Göksele
 Timur Göksele
 Prof. Dr. Muhamad Al Hamdani
 Habib Hüzmüzlü
 Numan Hazar
 Doç. Dr. Pınar İpek
 Dr. Tuğrul İsmail
 Dr. İlyas Kamalov
 Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
 Doç. Dr. Şenol Kantarcı
 Selçuk Karavaş
 Doç. Dr. Nilüfer Karacasulu
 İsmet Karalar
 Dr. Hasan Canpolat
 Prof. Dr. M. Lütfullah Karaman
 Yrd. Doç. Dr. Şaban Kardeş
 Av. Tuncay Kılıç
 Doç. Dr. Elif Hatun Kılıçbeyli
 Prof. Dr. Aleksandr Knyazev
 Prof. Dr. Alexander Kolesnikov
 Prof. Dr. Erol Kurubaş
 Prof. Dr. Talip Küçükcan
 Arslan Kaya
 Dr. Hicran Kazancı
 İzzettin Kerküklü
 Prof. Dr. Mustafa Kibaroğlu
 Dr. Max Georg Meier
 Prof. Dr. Mosa Aziz Al Mosawa
 Prof. Dr. Mahir Nakip
 Doç. Dr. Tarık Oğuzlu
 Prof. Dr. Çınar Özen
 Murat Özçelik
 Doç. Dr. Harun Öztürkler
 Dr. Bahadır Pehlivan Türk
 Prof. Dr. Victor Panin
 Doç. Dr. Firat Purtaş
 Prof. Dr. Suphi Saatçi
 Dr. Yaşar Sarı
 Ersan Sarıkaya
 Yrd. Doç. Dr. Bayram Sinkaya
 Doç. Dr. İbrahim Sirkeci
 Dr. Aleksandr Sotnichenko
 Zaher Sultan
 Dr. Irina Svistunova
 Doç. Dr. Mehmet Şahin
 Prof. Dr. Türel Yılmaz Şahin
 Mehmet Şüküroğlu
 Doç. Dr. Oktay Tanrısever
 Prof. Dr. Erol Taymaz
 Prof. Dr. Sabri Tekir
 Dr. Gönül Tol
 Doç. Dr. Özlem Tür
 M. Ragıp Vural
 Dr. Ermanno Visintainer
 Dr. Umut Uzer
 Prof. Dr. Vatanyar Yagya
 Dr. Süreyya Yiğit

Irak El Fırat IV Türkiye Müdürü
 BOTAŞ Eski Genel Müdürü
 BTC ve NABUCCO Koordinatörü
 Beyrut Amerikan Üniversitesi Öğretim Üyesi
 Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı
 Emekli Büyükelçi
 Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ORSAM Avrasya Danışmanı
 ORSAM Danışmanı, ORSAM Avrasya Stratejileri Koordinatörü - Bilkent Üniversitesi
 Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Vodafone Genel Müdür Yardımcısı (Türkiye)
 Dokuz Eylül Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Edremit Belediye Başkanı Danışmanı
 İçişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı
 Fatih Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Edremit Belediye Başkanı
 Çukurova Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Rus-Slav Üniversitesi (Bişkek, Kırgızistan)
 Diplomat
 Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Müdürü
 KPMG, Yeminli Mali Müşavir
 Irak Türkmen Cephesi Türkiye Temsilcisi
 Kerkük Vakfı Başkanı
 Okan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Hanns Seidel Vakfı Proje Müdürü (Bişkek)
 Bağdat Üniversitesi Rektörü
 Erciyes Üniversitesi İİBF Öğretim Üyesi
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Uluslararası Antalya Üniversitesi
 Ankara Üniversitesi, SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarı
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisat Bölümü
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Pyatigorsk Üniversitesi (Pyatigorsk, Rusya)
 Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, TÜRKSOY Genel Sekreter Yardımcısı
 Kerkük Vakfı Genel Sekreteri
 ORSAM Danışmanı, Avrasya – ORSAM Bişkek Temsilcisi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniv.
 Türkmeneli TV – (Kerkük, Irak)
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
 Regent's College (Londra, Birleşik Krallık)
 St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
 Lübnan Türk Cemiyeti Başkanı
 Rusya Strateji Araştırmaları Merkezi, Türkiye-Ortadoğu Araştırmaları Masası Uzmanı
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Enerji Uzmanı
 ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ODTÜ, Kuzey Kıbrıs Kampüsü Rektör Yardımcısı (KKTC)
 İzmir Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dekanı
 Middle East Institute Türkiye Çalışmaları Direktörü (ABD)
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü
 2023 Dergisi Yayın Koordinatörü
 Vox Populi Direktörü (Roma-İtalya)
 İstanbul Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri
 St. Petersburg Şehir Parlamentosu Milletvekili, St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
 ORSAM Avrasya Danışmanı

ORTADOĞU ETÜTLERİ YAYIN KURULU

Meliha Benli Altunışık
 Bülent Aras
 Tayyar Arı
 İlker Aytürk
 Recep Boztemur
 Katerina Dalacoura
 F. Gregory Gause
 Fawaz Gerges
 Ahmet K. Han
 Raymond Hinnebusch
 Rosemary Hollis
 Bahgat Korany
 Peter Mandaville
 Emma Murphy

Orta Doğu Teknik Üniversitesi
 Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı
 Uludağ Üniversitesi
 Bilkent Üniversitesi
 Orta Doğu Teknik Üniversitesi
 Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Vermont Üniversitesi (ABD)
 Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Kadir Has Üniversitesi
 St. Andrews Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 City Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 George Mason Üniversitesi (ABD)
 Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)

ORTADOĞU ANALİZ YAYIN KURULU

Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık
 Hasan Kanbolat
 Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
 Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen

ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
 ORSAM Başkanı
 ORSAM Danışmanı, ORSAM Avrasya Stratejileri Koordinatörü - Bilkent Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı

Mithatpaşa Caddesi 46/6 Kızılay-ANKARA/TURKEY
Phone: 0090 312 430 26 09 Fax: 0090 312 430 39 48
www.orsam.org.tr, orsam@orsam.org.tr